

Usporedna analiza ekološke poljoprivrede - poslovni slučajevi u Hrvatskoj i Austriji

Mikić, Kristina

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

**Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek /
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:960676>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Kristina Mikić

Preddiplomski stručni studij Agrarno poduzetništvo

Smjer Agrarno poduzetništvo

**Usporedna analiza ekološke poljoprivrede -
poslovni slučajevi u Hrvatskoj i Austriji**

Završni rad

Vinkovci, 2019.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Kristina Mikić

Preddiplomski stručni studij Agrarno poduzetništvo

Smjer Agrarno poduzetništvo

**Usporedna analiza ekološke poljoprivrede -
poslovni slučajevi u Hrvatskoj i Austriji**

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu završnog rada:

1. prof.dr.sc. Ružica Lončarić, predsjednik
2. prof.dr.sc. Jadranka Deže, mentor
3. dr.sc. Jelena Kristić, član

Vinkovci, 2019.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek
Preddiplomski stručni studij Agrarno poduzetništvo

Završni rad

Kristina Mikić

Usporedna analiza ekološke poljoprivrede – poslovni slučajevi u Hrvatskoj i Austriji

Sažetak: Cilj istraživanja je usporediti organizaciju proizvodnje, strukturu proizvoda, povezanost proizvođača s tržištem ekoloških poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj s poslovnim slučajevima u Austriji. Metode korištene za pisanje ovog rada su metode komparacije i metode analize. Potrebni podatci za pisanje rada izvedeni su iz stručne i znanstvene literature s područja ekološke poljoprivredne proizvodnje, internet stranica, Državnog zavoda za statistiku, Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, te ostalih odgovarajućih izvora. U Hrvatskoj se bilježi kontinuirani porast broja ekoloških agro poduzetnika kao i poljoprivrednih površina pod ekološkom proizvodnjom. Poduzetništvo u poljoprivredi doprinosi prehrani stanovništva, proizvodnji sirovina i povezanosti s uslugama te predstavlja generator razvitka cjelokupnoga gospodarstva. Kako bi ekološki proizvod bio konkurentan i prepoznatljiv mora proći kroz faze rasta, od same marketinške strategije, kvalitete, te do pažljivo osmišljenog brendiranja što je perspektiva uspjeha ekološke proizvodnje. Kao mogućnosti primjene agrarnog poduzetništva u ekološkoj proizvodnji nalaze se u povećanju proizvodnje ekoloških proizvoda, širenju asortimana primarnih i prerađenih proizvoda, razvoju kvalitete, povezivanju proizvođača, kako bi lakše pristupili tržištu.

Ključne riječi: ekološka poljoprivreda, agrarno poduzetništvo

24 stranica, 5 slika, 17 literaturnih navoda

Završni rad je pohranjen u Knjižnici Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek
Professional study Agricultural entrepreneurship

Final work

Comparative analysis of organic farming agriculture - case study in Croatia and Austria

Summary: The aim of the research is to compare the production of organization, the product structure, the association of producers with the market of ecological agricultural holdings in Croatia with business cases in Austria. The methods used to writing this work are comparative methods and methods of analysis. Useful data for writing work are derived from professional and scientific literature in the field of organic farming production, websites, the Central Bureau of statistics, the Agricultural Payments Agency, fisheries and rural development and other relevant sources. In Croatia is a continuous increase in the number of ecological agro businesses as well as agricultural areas under organic production. Entrepreneurship in agriculture contributes to nutrition population, raw material production and service connectivity, and is a generator of development of the entire economy. In order for the ecological product to be competitive and recognizable, it must go through the growth phases, from the marketing strategy itself, to the quality and to the carefully designed branding which is the prospect of the success of ecological production. As an opportunity to apply agricultural entrepreneurship in ecological production, there is an increase in the production of organic products, the expansion of the range of primary and processed products, the development of quality, the linking of producers, to make it easier to access the market.

Keywords: organic farming, agricultural entrepreneurship

24 pages, 5 pictures, 17 references

Final work is archived in Library of Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek and in digital repository of Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. MATERIJAL I METODE.....	2
3. POJAM, ZNAČENJE I RAZVOJ EKOLOŠKE POLJOPRIVREDE	3
3. 1. Tradicionalna poljoprivreda	3
3. 2. Konvencionalna poljoprivreda	3
3. 3. Ekološka poljoprivreda	4
3. 4. Uloga i značenje ekološke poljoprivrede.....	6
3. 5. Povijest ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj i Austriji	8
3. 6. Zakonska legislativa.....	10
3. 7. Označavanje poljoprivrednih proizvoda u Hrvatskoj i Austriji.....	10
3. 8. Organiziranje ekoloških proizvođača	12
3. 9. Plasman i prodaja ekoloških proizvoda	13
4. PRIMJERI EKOLOŠKE PROIZVODNJE NA POLJOPRIVREDNIM GOSPODARSTVIMA.....	15
4. 1. Poslovni slučaj - Dam d.o.o.....	15
4. 2. Poslovni slučaj - Klasić d.o.o.	17
4. 3. Poslovni slučaj - Biohof Ebenbauer	17
4. 4. Poslovni slučaj - ADAMAH Biohof.....	18
5. ZAKLJUČAK.....	211
6. POPIS LITERATURE	222

1. UVOD

Poduzetništvo ima funkciju pokretanja proizvodnje i poslovnih aktivnosti te cilj stvarati nove proizvode i njihove dodane vrijednosti. Ono je sastavni dio faktora za proizvodnju te temelj za gospodarski i ekonomski razvoj. Poduzetništvo u poljoprivredi doprinosi prehrani stanovništva, proizvodnji sirovina i povezanosti s uslugama te predstavlja generator razvitka cjelokupnoga gospodarstva. Osnovni je cilj poduzetništva stvaranje novih vrijednosti, uz prepoznavanje i korištenje novih poslovnih prilika i mogućnosti primjenom inovativnosti i kreativnosti. Strukovna obrazovanja i osposobljavanja mogu potaknuti samozapošljavanja i zapošljavanja u području ekološke poljoprivrede, što je osobito važno za poticanje poduzetničke aktivnosti. Ulaganje u ljudski kapital ključni je strateški cilj gotovo svake strategije, a razvoj ljudskih potencijala financijski je sustavno potican sredstvima Europskoga socijalnoga fonda. Tržište poljoprivrednih proizvoda iz ekološkog uzgoja raste i razvija se vrlo brzo. Hrvatska, kao dio tog tržišta, ima veliki potencijal za rast ekološke proizvodnje. Kako je u Hrvatskoj regulativa usklađena sa Europskom unijom, ekološkim proizvođačima je otvoren put prema europskom tržištu. Poduzetnici u poljoprivredi koji se žele baviti ekološkom proizvodnjom u Hrvatskoj moraju ispunjavati tražene uvjete, koristiti samo propisana zaštitna sredstva te im proizvodnja mora biti pod nadzorom nadležnog kontrolnoga tijela. Ukoliko se ispune sve regulative i protekne prijelazno razdoblje s konvencionalne na ekološku proizvodnju, kontrolno tijelo izdaje certifikat kojim omogućuje proizvođaču da na svoje proizvode stavlja oznaku - Ekoproizvod. U Hrvatskoj se bilježi kontinuirani porast broja ekoloških agro poduzetnika kao i poljoprivrednih površina pod ekološkom proizvodnjom. U usporedbi s Hrvatskom Austrija je europski lider u ekološkoj proizvodnji, iako raspolaže relativno malom količinom poljoprivrednih površina. Posebnu važnu ulogu u ekološkoj poljoprivredi ima sveobuhvatno savjetovanje i edukacija. Poljoprivrednicima koji se žele preusmjeriti na ekološku proizvodnju preporučuje se da počnu savjetovanjem koje provode ekološke udruge, informiranjem i radionicama koje provode centri za poduzetništvo i Ministarstvo poljoprivrede. Savjetovanja se provode izravno na gospodarstvu, kroz tečajeve, školovanja te stručne ekskurzije.

Cilj istraživanja je usporediti organizaciju proizvodnje, strukturu proizvoda, povezanost proizvođača s tržištem ekoloških poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj s poslovnim slučajevima u Austriji.

2. MATERIJAL I METODE

Predmet istraživanja rada predstavlja ekološka poljoprivreda te primjeri dobre poduzetničke prakse na području Republike Hrvatske u usporedbi s Austrijom. Ekološka poljoprivreda proteklih godina ubrzano se širi u područjima poljoprivrede poput ratarstva, stočarstva, voćarstva, povrćarstva i ostalih. Poljoprivreda u Hrvatskoj ima predispozicije za jači razvoj ekološke poljoprivrede čemu u prilog ide i ulazak Hrvatske u Europsku uniju, organizacijska fleksibilnost malih proizvođača, pozitivan imidž Hrvatske kao zemlje s očuvanom prirodom te velika količina neobrađenih obradivih površina. Službene strategije i programi za razvoj poljoprivrede jasan su dokaz da povećanje ekološke proizvodnje jest jedan od strateških ciljeva hrvatske poljoprivrede. Metode korištene za pisanje ovog rada su:

- Metode komparacije
- Metode analize

Potrebni podatci za pisanje rada izvedeni su iz stručne i znanstvene literature s područja ekološke poljoprivredne proizvodnje, Internet stranica, Državnog zavoda za statistiku, Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, te ostalih odgovarajućih izvora. Osim navedenoga, sa stranica Ministarstva preuzeti su službeni statistički podatci o površinama, proizvođačima i granama poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj koji se odnose na ekološku poljoprivrednu proizvodnju.

3. POJAM, ZNAČENJE I RAZVOJ EKOLOŠKE POLJOPRIVREDE

Ekološka je poljoprivreda sustav gospodarenja koji teži etički prihvatljivoj, ekološki čistoj, socijalno pravednoj i gospodarski isplativoj poljoprivrednoj proizvodnji (Deže i sur., 2016.).

U poljoprivredi, odnosno ekološkoj proizvodnji sadržani su brojni važni utjecaji na nacionalnu ekonomiju od ekoloških, društvenih, gospodarskih do obnovljivih, odgovornih i održivih. Svakodnevno se otkrivaju nove tehnologije za poboljšanje proizvodnje hrane, neovisno o tome koliko je ta promjena dobra ili loša za neobnovljive prirodne resurse kojima se trenutno raspolaže. Ipak, može se reći da se poljoprivreda razvijala, odnosno da su se velike promjene uvodile, kroz nekoliko oblika od tradicionalne preko konvencionalne do ekološke poljoprivrede.

3.1. Tradicionalna poljoprivreda

Tradicionalna poljoprivreda je način proizvodnje hrane koji se koristio prije zelene revolucije. Takav način proizvodnje temeljio se na prirodnim odnosno organskim gnojivima, te nije poznao agrokemijska sredstva. Za suzbijanje korova i bolesti koristile su se druge metode, poput održavanja plodoreda. Plodored, odnosno izmjenu kultura poljoprivrednici su otkrili za vrijeme agrarne revolucije kada je došlo do velikih promjena u načinu gospodarenja tлом. Ključne novine koje je donijela agrarna revolucija bile su uvođenje visokoprinosnih sorata, intenzivan uzgoj, četverogodišnja izmjena kulture te poboljšanje poljoprivredne tehnike.

3.2. Konvencionalna poljoprivreda

Razvoj konvencionalne poljoprivrede ili, kako se ovo razdoblje još naziva, "Zelene revolucije" započinje 1960. - ih godina. Zelena revolucija začetak je poljoprivrede kakvu se danas poznaje. Nakon Drugog svjetskog rata zamah uzima danas prevladavajuća, konvencionalna poljoprivreda. Kompanije koje su proizvodile sintetičke kemikalije za vojne potrebe, pred gubitkom tržišta okreću se novim potrošačima – poljoprivrednicima (Motik i Šimleša, 2007.)

Farmaceutska industrija tada dakle poljoprivrednicima počinja nuditi širok spektar kemikalija, nerijetko onih koji sadrže toksične elemente, u obliku pesticida, mineralnih gnojiva, hormona rasta i drugih. Poljoprivrednicima, koji tada proživljavaju izrazito teško razdoblje, pružene su nove mogućnosti poput teške mehanizacije, genetski modificiranog sjemena i intenzivnog navodnjavanja koji su u kombinaciji davali obline prinose što je brzo privuklo mnogobrojne proizvođače. Tada nitko nije razmišljao kakve posljedice će to donijeti u budućnosti te kolike će štete nastati na Zemlji koja hrani stanovništvo. Suvremena konvencionalna poljoprivreda uzrokuje: eroziju tla, zagađenje tla i podzemnih voda, gubitak humusa i smanjenje plodnosti tla, smanjenje biološke aktivnosti u tlu, te rastuću ovisnost o korištenju istih kemijskih preparata koji su do problema doveli. Pored toga, konvencionalna poljoprivreda sa svojim popratnim sadržajima velik je izvor emisija stakleničkih plinova, te je ovisna o fosilnim gorivima, što je sve zajedno čini neodrživom (Puđak i Bokan, 2011.).

Zbog sve nepovoljnijih ukupnih posljedica konvencionalna je poljoprivreda sve teže spojiva s vrijednosnim sustavom pojma održivog razvoja. Prije svega, karakteriziraju je prekomjerno i neracionalno trošenje neobnovljivih prirodnih resursa, odnosno uvjetno obnovljivih, te upotreba agrokemikalija, koje ostavljaju trajne štetne posljedice na okoliš. Takvom, intenzivnom poljoprivredom kratkoročno se ostvaruju povećana plodnost i visoki prinosi, no ona dugoročno djeluje razorno na cjelokupni ekosustav (Šiljković, 2001.).

Indijska filozofkinja i ekološka aktivistica Vandana Shiva (2003.) među prvima je kritizirala konvencionalnu poljoprivredu i Zelenu revoluciju, koje smatra odgovornima za destrukciju okoliša i prirodnih resursa. Sukladno tome, zalaže se za ekološku poljoprivredu kojoj se danas okreće sve više poljoprivrednika.

U 21. stoljeću postalo je jasno da konvencionalna poljoprivreda ili kako ju se još naziva intenzivna poljoprivreda nosi ekonomske i sociokulturne implikacije što je naročito vidljivo u zemljama Trećega svijeta koje čine trećinu svjetske populacije.

3.3. Ekološka poljoprivreda

Zbog pojave negativnih aspekata kapitalno intenzivne poljoprivrede, u vidu negativnih ekoloških, socijalnih i gospodarskih posljedica uzrokovanih masovnom proizvodnjom,

specijalizacijom, standardizacijom proizvoda i visokim prinosima pojačano je zanimanje kako strane, tako i domaće znanstvene i šire javnosti za ekološku poljoprivredu (Willer i Kilcher, 2010.)

Posljednjih dvadesetak godina ljudi postaju sve više svjesni štete koja je očito nastala na neobnovljivim izvorima poput zemlje, vode te atmosfere. Štete koju su nanijeli upravo oni sami konvencionalnim načinom gospodarenja. Iz toga izrasta osnovna ideja ekološke poljoprivrede koja podrazumijeva korištenje obnovljivih resursa te održivi razvitak.

Pojam ekološke (organske) poljoprivrede prvi put se pojavljuje u knjizi *Look to the Land* 1940. godine. Knjigu je napisao Lord Northbourne, a u njoj se opisuje cjelovit, ekološki uravnotežen pristup poljoprivredi.

Također, ubrzani razvoj ekološke proizvodnje nastao je u vrijeme velike industrijalizacije poljoprivrede. Ideju ekološke poljoprivrede koja je u skladu s ekološkim sustavom razvili su njemački filozof Rudolf Steiner i britanski botaničar Sir Albert Howard (S. Renko, K. Bošnjak, 2009.). Godine 1924. Steiner objavljuje knjigu *Duhovne osnove za obnovu poljoprivrede* koja se zasniva na duhovnim i filozofskim principima koji uključuju neke metode ekološke poljoprivrede. S druge strane, osnovom ekološke proizvodnje smatra se Howardova knjiga *An Agricultural Testament* koju je napisao 1940. godine. (<https://www.byodinamics.com>).

Ekološka ili organska poljoprivreda predstavlja sustav gospodarenja koje se okreće ekološki čistoj, gospodarski isplativoj, etički prihvatljivoj i socijalno pravednoj poljoprivrednoj proizvodnji. U ekološkoj poljoprivredi hrana se proizvodi bez upotrebe mineralnih gnojiva, kemijske zaštite biljaka, genetski modificiranih organizama i drugih umjetnih te štetnih preparata. To je način proizvodnje koji doprinosi kvaliteti tla i hrane koja se na njemu proizvodi.

Za razliku od intenzivne poljoprivrede, koja povećava prinose, ali uzrokuje teške probleme u okolišu, ekološki održiva poljoprivreda omogućuje razmjerno dobar prinos usjeva uz minimalan utjecaj na ekološke čimbenike, primjerice na plodnost tla, koje pruža osnovu za rast biljaka (Dubois i sur., 2002.). Iako je unos gnojiva i energije u ekološkom uzgoju smanjen za 34 do 53%, a pesticida za čak 97%, prinosi su manji za svega 20%. Osim ekološkog aspekta, ekološka poljoprivreda može se promatrati i kao društveni aspekt koji promiče socijalne vrednote. Društvo počinje shvaćati da postoji nešto više od

materijalističkih vrijednosti što treba očuvati. To su vrednote društva koje više vrednuju zaštitu okoliša i očuvanje prirodnih blagodati od privrednoga rasta, koje ne uništava veća dobra zbog materijalnog blagostanja te cijeni ljudski rad više od privrednih potreba. To je društvo koje podupire ideju ekološke poljoprivrede i uviđa njene potencijale, ekološke, ekonomske i sociokulturne. Ekološka poljoprivreda ne pobija pozitivna postignuća koja je donijela konvencionalna poljoprivreda već se trudi poboljšati sistem gospodarenja poljoprivrednim resursima. Ona pokušava pronaći ekološka rješenja za negativne aspekte konvencionalne poljoprivrede gdje god je to moguće. Ekološka poljoprivreda predstavlja poboljšanje u smislu zdrave hrane i dobrog odnosa prema okolišu, međutim proizvodi ekološke poljoprivrede teže se plasiraju na tržište jer otkupljivači teško daju veću cijenu za proizvod na kojem ne mogu ostvariti veliku zaradu. Osim toga, stanje u gospodarstvu, te krizna vremena potrošačima ne daju mogućnost izbora te češće kupuju hranu proizvedenu na konvencionalan način, jer iako je kvalitetnija i zdravija, njene cijene su više. Također poljoprivredni proizvođači imaju averziju prema ekološkoj proizvodnji jer su urodi nerijetko dosta niži nego u konvencionalnoj poljoprivrednoj proizvodnji.

3.4. Uloga i značenje ekološke poljoprivrede

Ekološka poljoprivreda je široko rasprostranjena te je poznata pod više naziva kao što su zdrava, organska, alternativna, biološka, prirodna, održiva ili samoodrživa poljoprivreda. Sve su to sinonimi izraza ekološka poljoprivreda. Ekološka poljoprivreda u svijetu se razvila u prvoj polovici 20. stoljeća, a osnovni cilj je bio zaustaviti degradaciju tla, ali najveće promjene dogodile su se sredinom 80-ih godina 20. stoljeća zbog razvoja ekologije. Kada je prirodna flora i fauna ugrožena i biološka ravnoteža poremećena, tek tada smo postali svjesni važnosti razvoja ekologije i ekološke poljoprivrede koja pridonosi očuvanju nacionalnog bogatstva. Najveće prirodno bogatstvo s kojim čovjek raspolaže je tlo i bitno je napomenuti da 90% hrane dobivamo iz tla. U Hrvatskoj većina tla je vrlo čista, to jest nezagađena te su zbog toga mogućnosti za ekološku proizvodnju vrlo perspektivne (Godena, 2011.).

Milinković (2000.) govori da je ekološka poljoprivreda kao novi pristup proizvodnji i preradi hrane postala praktično pitanje i aktualna diskurzivna tema u svijetu. S ekološkom proizvodnjom povezana je i proizvodnja ekološke kulture- novih životnih stilova u

modernom društvu i njegovu načinu življenja. Ona je dio teorijskog diskursa o ruralnom razvoju u kontekstu održivog razvoja i pisci o održivoj poljoprivredi različito naglašavaju dugoročnost, gospodarenje tlom, ili ekološku, socijalnu i ekonomsku prihvatljivost.

Ekološka poljoprivredna proizvodnja može se gledati sa različitih aspekata. Neki ju gledaju strogo kao proizvodnju baziranu na organskim gnojivima i isključivo prirodnim inputima, s izbjegavanjem korištenja gnojiva i pesticida koji su kemijskog i sintetičkog podrijetla. Drugi pak u njoj vide poljoprivredni sustav koji brine o zdravlju ljudi, očuvanju neobnovljivih prirodnih resursa i bioraznolikosti, te slijedi principe i logiku živih organizama u kojima su obuhvaćeni i čvrsto povezani svi elementi. Tlo, biljke, životinje i ljudi čine neraskidivi lanac povezanosti pri čemu je bitno da su svi elementi jednako zaštićeni od štetnih faktora koje je do sada promovirala konvencionalna poljoprivreda. Poseban je ovo sustav gospodarenja u poljoprivredi i šumarstvu koji obuhvaća uzgoj biljaka i životinja, proizvodnju sirovina, prirodnih vlakana i hrane, te prerađivanje primarnih proizvoda. Ekološka poljoprivreda uključuje sve društveno, gospodarski i ekološki opravdane tehnološko - proizvodne sustave, zahvate i metode, najodgovornije korištenje plodnosti tla te raspoložive vode, prirodna svojstva životinja, biljaka i krajobraza, te povećanje otpornosti biljaka i prije svega povećanja prinosa. Sve to ostvaruje pomoću prirodnih sila i zakona, uz uporabu samo propisanih organskih gnojiva i sredstava za zaštitu bilja i životinja.

Koncept ekološke poljoprivrede međunarodno je reguliran i zakonski unaprijeđen u mnogim državama Metode ekološke poljoprivrede uglavnom su bazirane na standardima koji su postavljeni od strane IFOAM-a¹, krovne organizacije za organsku poljoprivredu koja je osnovana 1972. godine u Versaillesu. Misija ove organizacije je informiranje kako proizvođača tako i potrošača, o principima ekološke poljoprivrede na globalnoj razini. Prvi zakoni i pravilnici vezani za ekološku poljoprivredu izrađeni su upravo unutar te organizacije. IFOAM ekološku poljoprivredu opisuje kao sustav produkcije koji održava zdravlje tla ekosustava i ljudi. Oslanja se na ekološke procese biološku raznolikost i cikluse prilagođene lokalnim uvjetima, a ne na korištenje izvanjskih kemikalija sa štetnim posljedicama. Ekološka poljoprivreda kombinira tradiciju, inovaciju i znanost u svrhu dobiti za okoliš i kako bi promovirala pravedne odnose i veću kvalitetu života svih koji

¹ IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements) - Međunarodna federacija pokreta organske poljoprivrede

su uključeni. Službene definicije koje su prihvatile UN definicije su FAO² i WTO³ a one glase - Ekološka je poljoprivreda cjeloviti sustav upravljanja poljoprivrednom proizvodnjom koji potiče i koristi: očuvanost agro-ekološkog sustava, bioraznolikost, prirodne cikluse i prirodnu aktivnost tla. Ekološka poljoprivreda u proizvodnji teži potpunom isključivanju inputa koji ne potječu s poljoprivrednog gospodarstva, uzimajući u obzir lokalne uvjete koji zahtijevaju specifične sustave upravljanja. To se postiže upotrebom, gdje je to moguće, agronomskih, bioloških i mehaničkih metoda, nasuprot upotrebi sintetičkih tvari, za ispunjavanje specifičnih funkcija u sustavu.

Ekološka poljoprivreda je koncipirana tako da štiti tlo, vodu, zrak, biljne i animalne te genetske resurse, nije za okoliš degradirajuća, tehnički je primjerena, ekonomski opstojna, a socijalno prihvatljiva (Kisić, 2014.). Za razliku od konvencionalne poljoprivrede koja se temelji na velikim unosima izvan farme, ekološka poljoprivreda propagira što manji unos izvan gospodarstva. Zato neki znanstvenici za ekološku poljoprivredu kažu da predstavlja brak između ekologije i poljoprivrede. Brojni su ciljevi ekološke poljoprivrede koji se odnose na korist i zaštitu kako prostornog područja, staništa, resursa, flore i faune te prvenstveno zdravlja i dobrobiti ljudi. Svi ciljevi usmjereni su na popravak onoga što je uništio konvencionalni način proizvodnje te očuvanje onoga što je još na raspolaganju. Glavni cilj ekološke poljoprivrede je povratak prirodi. Ekološki poljoprivrednici trude se slijediti prirodne zakone te se fokusiraju na to da iz prirode izvuku najbolje, a isto tako da joj to najbolje kroz održivu poljoprivredu i vrate.

3.5. Povijest ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj i Austriji

Najraniji statistički podaci o stanju ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj potječu iz 2000. godine. Te godine u Hrvatskoj je bilo 12,5 hektara poljoprivrednih površina pod ekološkom proizvodnjom i 17 ekoloških proizvođača certificiranih od strane međunarodno priznatih organizacija (Petljak, 2013.).

Prema Grahovac (2005.) tri su razdoblja u razvoju ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj:

² FAO (Food Agriculture Organization) - Međunarodna organizacija za hranu

³ WTO (World Trade Organization) - Svjetska trgovinska organizacija

- 1) Razdoblje do 1991. godine koje smatramo počecima razvoja ekološke poljoprivrede bilo je vezano za entuzijaste koji su se prvi okušali u dosad relativno neistraženom načinu proizvodnje, naročito u Hrvatskoj, te su svojim primjerom pokazali kako postoji mogućnost razvoja ekološke poljoprivredne proizvodnje.
- 2) Razdoblje od 1991. do 2001. godine u kojem su se na tržištu pojavile specijalizirane prodavaonice zdrave hrane koje su pridonijele približavanju ekoloških proizvoda potrošačima. Zatim, u ovom razdoblju osnovane su brojne udruge ekoloških proizvođača koje su aktivno sudjelovale u promicanju ekološke poljoprivrede putem seminara, tečajeva, sajмова i različitih izložbi. Neke od udruga za ekološku poljoprivredu koje su doprinijele njenom razvoju su Udruga za ekološku poljoprivredu, ruralni razvitak i zaštitu okoliša iz Zagreba, Ecologica iz Zagreba, Ekoliburnija iz Rijeke, Eko Zadar iz Zadra, BIOPA⁴ iz Osijeka, Bio Istra iz Poreča, i ostale. Kako bi se udruge objedinile 1991. godine osnovan je BIOS⁵ čija je zadaća bila koordinirati i usmjeravati rad pojedinih udruga unutar organizacije. Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu osnovan je 1997. godine, a dužnost mu je bila pomagati obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima te poticati razvitak ruralnih prostora. Godine 2001. osnovan je Odjel za ekološku poljoprivrednu proizvodnju pri HZPSS-u⁶ kojem su se domaći proizvođački mogli obratiti ukoliko se pojavile nejasnoće u vezi ekološke poljoprivredne proizvodnje.
- 3) Razdoblje od 2001. godine do 2012. godine obilježava stvaranje i razvoj institucionalnog i zakonodavnog okvira ekološke proizvodnje te povećana uloga države u promicanju razvoja ekološke poljoprivredne proizvodnje.

U Austriji je prvo ekološko imanje osnovano još 1927. godine, no intenzivniji razvoj je nastao početkom 90-ih. Austrija je prva država u svijetu koja je donijela smjernice za ekološku proizvodnju hrane, još 1983. s prvim naputcima Ministarstva zdravstva i zaštite okoliša, dok je 1991. prva donijela odredbe o ekološkoj proizvodnji životinjskih proizvoda.

⁴ BIOPA - Udruga za organsku biološku proizvodnju

⁵ BIOS - Savez za biološko organsko gospodarjenje

⁶ HZPSS (Croatian Agricultural Extension Institute) - Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu

3.6. Zakonska legislativa

Poljoprivredne površine pod ekološkom proizvodnjom prisilile su hrvatsko zakonodavstvo da i pravno regulira ovaj način proizvodnje. To se dogodilo tek 2001. godine kada je donesen Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda koji je u skladu s Regulativom Vijeća Europske unije vezanom za ekološku poljoprivredu i principe Svjetske organizacije za ekološku poljoprivredu. Službeno evidentiranje podataka o ekološkoj proizvodnji prema Zakonu o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda kreće tek 2002. godine. Zakon je sa sobom donio i brojne pravilnike i propise koji će od tada nadalje regulirati ekološku poljoprivrednu proizvodnju u Republici Hrvatskoj. Prema Zakonu o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda svrha ekološke proizvodnje je zaštita zdravlja i života ljudi, zaštita prirode i okoliša te zaštita potrošača. Zakonom o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, prerade u ekološkoj proizvodnji, trgovina ekološkim proizvodima, neprerađenim biljnim i životinjskim proizvodima te proizvodima koji su potpuno ili dijelom sastavljeni od takvih proizvoda, način označavanja u ekološkoj proizvodnji, obavljanje stručnog i inspeksijskog nadzora i druga pitanja vezana za provođenje ovoga zakona. Također, Zakonom o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda definirani su i novi pojmovi poput ekološke proizvodnje, prijelaznog razdoblja u ekološkoj proizvodnji, proizvođača u ekološkoj proizvodnji, ekološkog proizvoda, znaka ekološkog proizvoda i ostalih.

3.7. Označavanje poljoprivrednih proizvoda u Hrvatskoj i Austriji

Proizvod koji je ekološki proizveden, odnosno bez uporabe umjetnih gnojiva, kemikalija i pesticida, naziva se ekološki ili organski proizvod, to jest eko proizvod. U Hrvatskoj je eko proizvod deklariran posebnom oznakom koja potvrđuje vjerodostojnost uzgoja u strogo kontroliranim uvjetima. Postupak za stjecanje eko znaka u Hrvatskoj provodi radno tijelo koje je imenovano od strane ministra poljoprivrede. Znak "ekoproizvod" dodjeljuje se za jednu godinu proizvodnje, odnosno na 12 mjeseci, nakon čega se ponovno provodi stručna kontrola. Legislativa za ekološku proizvodnju sadrži Zakon o poljoprivredi (NN br. 30/15), Pravilnik o ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji (NN br. 19/16), te od strane europskog

zakonodavstva Uredba vijeća (EZ) br. 834/2007, Uredba komisije (EZ) br. 889/2008. od 5. rujna 2008. godine i Uredba komisije (EZ) br. 1235/2008 od 8. prosinca 2008. godine.

Slika 1. Hrvatski znak za ekološki proizvod

Izvor: <https://www.zmergo.hr>

Kao i u Hrvatskoj, ekološki proizvođači su kontrolirani od nadležne ekološke stanice, a ako dobivaju sredstva kao - ekološka ekonomija, što je oko 95% svih austrijskih ekoloških gospodarstava, često se kontrolira i pridržavanje smjernica vezano uz financiranje. Za to je odgovoran Centar za obradu financiranja – *Agrarmarkt Austria* (AMA) austrijskog Ministarstva poljoprivrede i šumarstva, zaštite okoliša te upravljanja vodama. Utvrde li kontrole kršenja pravila ekološke proizvodnje, sankcije mogu biti od gubitka dozvole za prodaju određenog proizvoda do gubitka dozvole za eko znak za svu proizvodnju, a u određenim slučajevima potrebno je vratiti i subvencije. Ekološki proizvodi se u Austriji označavaju na sljedeći način: imaju naziv *Ausbiologischerlandwirtschaft*, što u prijevodu znači - iz organskog uzgoja, mogu imati:

- otisnutu kraticu - *Bio*,
- kontrolni broj,
- obavezan je EU logo za ekološki proizvod,

dodatno se može staviti AMA logo ili logo proizvođača. AMA logos imenom - Austria stavlja se na proizvode koji su u cijelosti proizvedeni u Austriji, osim ako za pojedine sastojke to nije moguće, ali oni ne smiju prelaziti 1/3 proizvoda.

Slika 2. Oznake ekoloških proizvoda u Austriji

Izvor: <https://www.sapiensoup.com>

U označavanju proizvoda smiju se koristiti riječi organski, ekološki, prirodno organsko i biodinamičko, te kratica - *Bio*. Često se uz ostale izraze i znakove stavlja znak - *ohne gen*, što znači da je proizvod bez GMO-a. Na austrijskom tržištu također postoje proizvodi – alternativnih, naziva kao što su: u skladu s prirodom, ekološki prihvatljivo, integrirana kontrola, bez kemije, alternativa, a koji nisu proizvedeni u kontroliranoj ekološkoj proizvodnji.

3.8. Organiziranje ekoloških proizvođača

Austrija je visoku učinkovitost postigla rastom manjih i srednje velikih gospodarstava i zadružne suradnje po čemu je poznata. Udruženja značajno doprinose tome što je Austrija broj jedan ekološke poljoprivrede u Europi, kako kroz predani rad na informiranju potrošača i savjetovanja poljoprivrednika, tako i kroz poticanje marketinških inicijativa i zagovaranja interesa udruženih. Početkom 2005. godine osnovana je organizacija Bio Austria koja je okupila 13.000 ekoloških poljoprivrednika do tad okupljenih u raznim

udrugama, kako bi se ujedinili kroz zajedničku organizaciju, te je tako danas postala najveća europska organizacija ekoloških poljoprivrednika. Bio Austria intenzivno surađuje sa svim sudionicima u mreži ekološke poljoprivrede te stoji na raspolaganju proizvođačima, potrošačima, vlastima, kao i prerađivačima i trgovcima na nacionalnoj razini te je partner na regionalnoj razini. Druga najveća organizacija je Demeter koja djeluje u 18 država, a proizvode njihovih članova možemo kupiti i u Hrvatskoj u Bio&Bio trgovinama. Vrlo važnu ulogu imaju i mala lokalna i regionalna udruženja.

3.9. Plasman i prodaja ekoloških proizvoda

Prema podacima austrijskog ministarstva, udio ekološke hrane u ukupnoj prodaji svježih namirnica u supermarketima (bez žitarica) u 2015. godini iznosio je 8%. Ekološke proizvode u Austriji se može kupiti u supermarketima, pekarama, mesnicama, seljačkim tržnicama te na gospodarstvima. Velika se važnost pridaje lokalnoj i regionalnoj prodaji poljoprivrednih proizvoda. Ministarstvo je u suradnji s Bio Austria uspostavilo bio - shop bazu podataka gdje se mogu naći svi prodavači ekoloških proizvoda u cijeloj Austriji prema traženom proizvodu i regiji. Na tržnicama postoje posebni bio prostori gdje se mogu prodavati samo certificirani ekološki proizvodi. Stručnjaci procjenjuju da je tržište ekološke hrane u Austriji vrijedno oko milijardu eura. U maloprodajnim lancima postiže se 69% prometa, 13% u specijaliziranim bio prodavaonicama, 3% u sektoru gastronomije, 11% je na gospodarstvu, a 4% na izvoz.

Najprodavanije ekološke namirnice su: mliječni proizvodi, jaja, krumpir i proizvodi od žitarica (kruh, brašno i drugo). Za meso i prerađevine je prodaja i dalje niska, dok je primjerice ponuda bio mlijeka veća od potražnje, kod namirnica kao što su svinjsko i meso piletine, potražnja je veća od ponude, posebice kod povrća.

Prema Rech i sur. (2016.) o ekološkoj poljoprivredi Austrije analizirano je da većina potrošača kao najvažniji kriterij kupovine ekoloških proizvoda navodi zdravu prehranu, a podaci u provedenim istraživanjima pokazuju da većina potrošača kao najvažniji kupovine ekoloških proizvoda navodi zdravu prehranu, njih 50%, dok ih 13% kao razlog navodi što nema kemijskih dodataka. Njih 9% kupuje ekološku hranu zbog boljeg okusa, isto kao i zbog podrške poljoprivrednicima. Udruženja imaju veliku ulogu u plasmanu proizvoda na

austrijsko tržište. Osim što olakšavaju ulaz u velike lance, uvelike pomažu i poljoprivrednicima koji prodaju svoje proizvode na tržnicama na način da ih educiraju u području osobne prodaje, pomažu oko promocije i drugo. Kroz udruženja se lakše posvetiti educiranju potrošača o ekološkoj proizvodnji te je lakše podizati ekološku svijest u zajednici.

4. PRIMJERI EKOLOŠKE PROIZVODNJE NA POLJOPRIVREDNIM GOSPODARSTVIMA

Kao pozitivni primjeri dobre poduzetničke prakse ekoloških proizvođača mogu se izdvojiti primjeri u Austriji eko farma Ebenbauer koju vodi obitelj Wagner i farma Adamah biohof u mjestu Glizendorf te Dam d.o.o. i Klasić d.o.o. u Hrvatskoj. Ukupno 18% poljoprivrednih gospodarstava je ekološko, s udjelom od čak 20% poljoprivredne površine u ekološkom uzgoju, odnosno 552.261 hektara u 2015. godini, što znači da se svako peto poljoprivredno gospodarstvo u Austriji bavi ekološkom proizvodnjom (Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, zaštite okoliša te upravljanja vodama Republike Austrije, Beč, 2016). Prosječna veličina ekoloških gospodarstava je 20 hektara. Čak 90% austrijskih potrošača kupuje ekološke proizvode, a država u velikoj mjeri podržava ekološku proizvodnju putem financijskih potpora za programe edukacija u školama, radionicama, istraživanjima, marketingu, odnosima s javnošću te radu na kontroli kvalitete.

4.1. Poslovni slučaj - Dam d.o.o.

Dam d.o.o. je obiteljska tvrtka sa sjedištem u Lozanu, u neposrednoj blizini Virovitice, koju gradi i razvija obitelj Mareković od 18.03.1998. god. Osnovna vodilja u proizvodnji ljekovitog bilja je izvrsnost, kreativnost, povjerenje kupaca i predanost razvoju te proizvodnje. Tvrtka Dam d.o.o. proizvodi ljekovito bilje na kontrolirani i siguran način, a čiju kvalitetu jamče implementirani sustavi kvalitete HACCP, ISO 9001: 2008, uveden 2008. godine te sustav GLOBAL G. A. P. uveden 2015. godine. Osim u Hrvatskoj DAM d.o.o. vrlo uspješno posluje i na stranim tržištima te je 95% proizvodnje orijentirano izvozu. Proizvodnja je iznimno visoke kvalitete, čime se omogućuje izuzetna izvozna konkurentnost, te se 95% prihoda ostvaruje kroz izvoz prerađenog ljekovitog bilja kao sirovine za proizvodnju čajeva. Od 15 ha obradivog zemljišta, kojim su započeli proizvodnju ljekovitog bilja, odnosno kamilice, u 2016. godini proizvodi se na površini od 400 ha vlastite proizvodnje.

Slika 3. Proizvodnja kamilice

Izvor: www.dam.com.hr

U vlastitoj proizvodnji ekološka proizvodnja kamilice ima najveću zastupljenost. Tvrtka Dam d.o.o. u vlastitom proizvodnom programu proizvodnje, proizvodi i uljne tikve, odnosno bučino ulje i sjemenke kao njezine proizvode, koja se također kao i kamilica uzgaja na ekološki način i kao takva je iznimne kvalitete i konkurentna te uspješno nalazi plasman na stranom tržištu. Tvrtka dugi niz godina uspješno posluje sa 50 domaćih kooperanata koji u partnerskom odnosu sa tvrtkom, proizvode kamilicu na vlastitim poljoprivrednim površinama. Sa kooperantima sklapaju dugogodišnje ugovore koji pružaju stabilnost i sigurnost poslovanja tvrtki i kooperantima. Tvrtka godišnje ugovori i otkupi prosječno 400 tona kamilice od kooperanata koja je zasijana na površini od 600 ha. Svoju preradu tvrtka Dam d.o.o. ima osiguranu u dva zasebno odvojena preradbena pogona, koji zasebno prerađuju konvencionalnu kamilicu i kamilicu proizvedenu prema načelima ekološke poljoprivrede. Tvrtka razvija strategiju primjene novih tehnologija u preradi ljekovitog bilja, usmjerenu modernizaciji postojećih proizvodnih procesa i daljnjem razvoju proizvoda prema zahtjevima kupaca. Godišnje u svojim pogonima tvrtka preradi 600 tona kamilice. Uspjeh i budućnost poduzetničkog pothvata temelje na intelektualnoj imovini tvrtke i kompetencijama stručnjaka i radnika koji rade, a trenutno zapošljava 35 radnika, te su jedna od najvećih tvrtki u Jugoistočnoj Europi za proizvodnju i EKO certificiranog ljekovitog bilja, odnosno kamilice.

4.2. Poslovni slučaj - Klasić d.o.o.

Obiteljsko poduzetništvo u proizvodnji kamilice započela je i obitelj Klasić koja je osnovala obiteljsku tvrtku sa sjedištem u Koriji, neposredno u blizini Virovitice koja se bavi vlastitom proizvodnjom kamilice od 1986. godine. Proizvodnju su počeli na 15 ha zemljišta. Godine 1999. šire proizvodnju i preradu konvencionalne kamilice, kako bi 2013. godine tvrtka potpuno prešla na ekološki uzgoj i preradu kamilice.

Tvrtka Klasić d.o.o. ima zasijanu ekološku kamilicu na 150 ha vlastite proizvodnje. Proizvodi ljekovito bilje na kvalitetan i siguran način, a čiju kvalitetu jamči implementirani sustavi kvalitete HACCP, ISO 9001: 2008, uveden 2008. godine te sustav GLOBAL G.A.P. uveden 2015. godine. Klasić d.o.o. vrlo uspješno posluje na stranim tržištima poput Njemačke, Srbije, Španjolske, Rusije te je 95% proizvodnje orijentirano izvozu, a svega 5% na hrvatsko tržište, najviše posluju s tvrtkom Franka d.o.o.

Tvrtka uspješno posluje s 20 domaćih kooperanata koji raspolažu sa otprilike 400 ha te na vlastitim poljoprivrednim površinama proizvode kamilicu. S kooperantima sklapaju dugogodišnje ugovore koji im pružaju sigurnost poslovanja i uspješnost tvrtke. Posjeduju vlastiti pogon za preradu i otkup kamilice.

Orijentirani su prema napretku i razvoju te u prerađivačkim pogonima za preradu ljekovitog bilja uvode nove i moderne tehnologije. Cilj je zadovoljiti potrebe tržišta i konkurirati kvalitetom proizvoda. Godišnje prerade 500 tona kamilice. Zapošljavaju od 20 do 30 radnika, ovisno o sezonskim poslovima.

4.3. Poslovni slučaj - Biohof Ebenbauer

Eko farmu Ebenbauer vodi obitelj Wagner. Njihovo gospodarstvo se nalazi u gorju, na nadmorskoj visini od 685 metara te pripadaju području s prirodnim ograničenjima. Obitelj iz sustava državnih potpora u obliku primitaka ostvaruje 25.000 EUR-a. (<https://www.biohof-ebenbauer.at>).

Slika 4. Eko farma Ebenbauer

Izvor: <https://www.niederosterreich.at>

Na farmi drže 18 mliječnih krava, 12 junica u tovu te svinje, ovce i peradi za vlastite potrebe. Kroz poduzetničke ideje, vizije razvoja i misiju sve više diverzificiraju poslovanje vođenjem dopunskih nepoljoprivrednih aktivnosti, odnosno seoskog turizma. Uzajamnim djelovanjem farme s vlastitim, organskim proizvodima i sadržajima za slobodno vrijeme čine odmor nezaboravnim putovanjem daleko od stresa i svakodnevnog života. Na imanju nude niz domaćih organskih proizvoda, od svježe hrane iz vlastitog vrta preko domaćeg seljačkog kruha do specijaliteta za piće. Mogućnosti za rekreaciju u Biohof Ebenbauer su raznolike kao i sama regija. Imaju privatni spa, kampove, igralište, ribnjak s toboganom, kolibu za roštilj i brojne životinjske ljubimce. Na farmi imaju i e-bicikle. Oko 7 kilometara od njih nalazi se Park prirode, tako da turisti mogu ići na izlet. U blizini farme nalaze se privatna obiteljska skijališta Forsteralm i Konigsberg do kojih se može doći automobilom za manje od sat vremena. Eko farma Ebenbauer ima 5 soba i 3 apartmana za goste.

4.4. Poslovni slučaj - ADAMAH Biohof

Farma Adamah biohof nalazi se u mjestu Glizendorf, specifična je po tome što organsku proizvodnju organizira na čak 140 hektara. Ova farma inače nije nova i postoji već generacijama, međutim kad su njome počeli upravljati, najmlađi nasljednici donijeli su odluku da proizvodnju sa tadašnje konvencionalne potpuno preorijentiraju na organsku. U

početku je postojao strah kako će ovo imanje funkcionirati u organskom sustavu međutim vrijeme je pokazalo kako je to bila dobra odluka, kako s ekonomskog tako i sa aspekta brige za zdravlje zaposlenih, potrošača, ali i očuvanja okoliša.

Adamah biohof proizvodi više od 50 različitih biljnih vrsta, a robu manjim dijelom prodaju putem velikih trgovačkih lanaca, dok se veće količine isporučuju direktnom dostavom kupcima u krugu od 300 kilometara od farme. Robu isporučuju u drvenim korpicama na temelju zahtjeva kupaca, a uvjet je da narudžba sadrži najmanje 19 kilograma proizvoda kako bi isporuka bila besplatna, što je znatno jeftinije u odnosu na konkurenciju. Minimalna cijena po košari je 17 EUR-a, a posebna isporuka je ponedjeljkom kada je minimalna vrijednost narudžbe od 26 EUR-a.

Slika 5. Drvena korpica

Izvor: <https://www.adamah.at>

Oni nude dostavu paketa po cijeloj Austriji, ali samo za neohlađene proizvode. Kada kupci nisu zadovoljni s njihovom isporukom ili njihovi ekološki proizvodi ne ispunjavaju njihova očekivanja, mogu ih slobodno kontaktirati te će oni zajedno pronaći rješenje. Budući da im je kvaliteta njihovih ekoloških proizvoda i zadovoljstvo kupaca vrlo važna, zahvalni su na povratnim informacijama. U situaciji kada njihova ekološka hrana ne ispunjava očekivanja kupaca, dobit će besplatno organski proizvod koji su zatražili prilikom sljedeće isporuke ili kredit na sljedećem računu. U polju uzgajaju povrće od kojih je mrkva najzastupljeniji usjev. Uzgajaju od klasične narančaste do ljubičaste sorte. Osim ostalog korjenastog

povrća kao što su pastrnjak, cikla i celer, bundeve i luk su među glavnim usjevima. Na poljima napreduju i posebne sorte kao što je slatki krumpir. Glavninu svježeg povrća čine salate. Šaroliko voćno povrće kao što su rajčice i krastavci uzgajaju se tijekom ljeta. Pripremaju pekarske proizvode od svog organskog brašna od raži i pšenice. Uzgajaju peršin i bosiljak, te ostalo začinsko bilje od kojih pripremaju mješavine začina i čajeve. Uzgajaju uljane plodove kao što su šafranike za visokokvalitetna ulja. Osim svježeg organskog povrća i voća nude raznovrsni organski asortiman od kruha i peciva preko AlfWien kave do vrhunskog izbora organskih vina i održivih kućanskih predmeta. Na imanju se organiziraju ekskurzije, rođendanske proslave i biljne radionice. (<https://www.adamah.at>).

5. ZAKLJUČAK

Poduzetništvo ima funkciju pokretanja proizvodnje i poslovnih aktivnosti te cilj stvarati nove proizvode i njihove dodane vrijednosti. Ono je sastavni dio činitelja za proizvodnju te temelj za gospodarski i ekonomski razvoj. Poduzetništvo u poljoprivredi doprinosi prehrani stanovništva, proizvodnji sirovina i povezanosti s uslugama te predstavlja generator razvitka cjelokupnoga gospodarstva. Osnovni je cilj poduzetništva stvaranje novih vrijednosti, uz prepoznavanje i korištenje novih poslovnih prilika i mogućnosti primjenom inovativnosti i kreativnosti. Strukovna obrazovanja i osposobljavanja mogu potaknuti samozapošljavanja i zapošljavanja u području ekološke poljoprivrede, što je osobito važno za poticanje poduzetničke aktivnosti. Ulaganje u ljudski kapital ključni je strateški cilj gotovo svake strategije, a razvoj ljudskih potencijala financijski je sustavno potican sredstvima Europskoga socijalnoga fonda. U usporedbi s Hrvatskom, Austrija je europski lider u ekološkoj proizvodnji. Poljoprivreda se razvijala kroz nekoliko faza, od tradicionalne preko konvencionalne do ekološke poljoprivredne proizvodnje. Kao pozitivne primjere ekoloških proizvođača mogu se izdvojiti primjeri Dam d.o.o. i Klasić d.o.o. u Hrvatskoj, a u Austriji eko farma Ebenbauer koju vodi obitelj Wagner i farma Adamah biohof u mjestu Glizendorf. Austrija u velikoj mjeri podržava ekološku proizvodnju putem financijskih potpora za programe edukacija u školama, radionice, istraživanja, marketing, odnose s javnošću te rad na kontroli kvalitete. Kako bi ekološki proizvod bio konkurentan i prepoznatljiv mora proći kroz faze rasta, od same marketinške strategije, kvalitete, te do pažljivo osmišljenog brendiranja, što je perspektiva uspjeha ekološke proizvodnje. Mogućnosti primjene agrarnog poduzetništva u ekološkoj proizvodnji nalaze se u povećanju proizvodnje ekoloških proizvoda, širenju asortimana primarnih i prerađenih proizvoda, razvoju kvalitete, te povezivanju proizvođača kako bi lakše pristupili tržištu.

6. POPIS LITERATURE

1. Deže, J., Ranogajec, Lj., Lončarić, R., Rabik, M. (2016.): Mogućnosti razvoja poduzetništva u ekološkoj poljoprivredi Vukovarsko - srijemske županije. *Poljoprivreda*, Vol. 22 (2), 64-69.
2. Dubois, D., Fließbach, A., Fried, P., Gunst, L., Mader, P., Niggli, U. (2002.): Soil Fertility and Biodiversity in Organic Farming, *Science* 296, 1694-1697.
3. Godena, S. (2011.): Ekološko maslinarstvo: Izazov 21. Stoljeća, *Agronomski glasnik* 3/2011., 171.
4. Grahovac, P. (2005.): Ekonomija poljoprivrede, Golden marketing - Tehnička knjiga, Zagreb
5. Kisić, I. (2014.): Uvod u ekološku poljoprivredu, Agronomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb
6. Milinković, B. (2000.): Istraživanje sela i agrara u Hrvatskoj i vrijeme tranzicije, 1990. - 1999. godine, *Sociologija sela*, Zagreb, 38., 1-2 (147/148), 169-244
7. Petljak, K. (2013.): Distribution channels of organic food in the Republic of Croatia, *Faculty of Business Excellence*, Vol. 7 (1), 77-78
8. Puđak, J. i Bokan, N. (2011.): Ekološka poljoprivreda - indikator društvenih vrednota, *Sociologija i prostor*, 49: 137 - 163
9. Šiljković, Ž. (2001.): Južna Europa u ostvarenju koncepta ekološke poljoprivrede, *Geoadria* 6 (1), 93-112

Internet stranice:

10. <https://www.biodynamics.com> (23.05.2019.)
11. zmergo.hr/info/eko-proizvodnja/ (23.05.2019.)
12. <https://sapiensoup.com/sind-bio-kuhe-gluecklich> (25.05.2019.)
13. www.dam.com.hr/galerija-fotografija/ (26.05.2019.)
14. <https://www.biohof-ebenbauer.at> (5.07.2019.)

15. <https://www.niederosterreich.at/hofgemachtes-und-andere-abenteuer-biohof-ebenbauer>
(5.07.2019.)
16. <https://www.adamah.at> (7.07.2019.)
17. https://www.adamah.at/Produktdetailseite/JausenKistl_14861 (7.07.2019.)